

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ
 رَسُولُهُ ۚ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ
 ﴿١٥٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ
 إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٥٨﴾ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا
 تَفَرَّقُوا ۚ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً
 فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا ۚ وَكُنْتُمْ
 عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ
 اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٩﴾ وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ
 يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ
 الْمُنْكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦٠﴾ وَلَا تَكُونُوا
 كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ
 وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٦١﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَ
 تَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَ كَفَرْتُمْ بَعْدَ
 إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٦٢﴾

درس پانزدهم

رهبری و مردم

در درس قبل خواندیم که ولایت و رهبری جامعه در عصر غیبت، به نیابت از امام عصر علیه السلام برعهده فقیهی است که شرایط و توانایی‌های لازم را دارد. در این درس رابطه رهبری با مردم و مسئولیت‌های آنان نسبت به یکدیگر را بررسی می‌کنیم و با وظایف هر یک بیشتر آشنا شویم.

۱. اسلام چگونه حکومتی را پیشنهاد می کند؟

۲. حکومت اسلامی از چه جهت جمهوری، و از چه جهت اسلامی است؟

۳. در حکومت اسلامی مردم همواره در تعیین سرنوشت خود دخالت می کنند. ص غ

مردم سالاری دینی

انسان‌ها از همان آغاز زندگی اجتماعی، نیاز به داشتن حکومت را درک کردند و حاکم و امیر داشتند. به تدریج که جوامع بشری گسترش پیدا کردند و تجربه‌ها بیشتر گردید، شکل حکومت‌ها نیز متنوع شد. امروزه نیز حکومت‌های مختلفی در جهان وجود دارد که هر کدام ویژگی‌های خاص خود را دارند؛ اما همه این حکومت‌ها مدعی آن‌اند که نوع حکومت آنها بهتر می‌تواند به سعادت مردم کمک کند.^۱

همان‌طور که در درس قبل اشاره شد، (اسلام، حکومتی را پیشنهاد می‌کند که قوانین آن حکومت، از جمله ویژگی‌های رهبر براساس احکام دین باشد و همچنین با حضور و دخالت مردم به وجود آمده باشد و با آرای مردم پیش برود) بنابراین^۲ (از آن جهت که رأی و دخالت مردم در آن، نقش محوری دارد، «جمهوری» است و از آن جهت که براساس قوانین اسلام عمل می‌شود، «اسلامی» است)^۳ پس در این نوع حکومت، مردم همواره در تعیین سرنوشت خود دخالت دارند و از راه‌های تعیین شده در قانون، آن را دنبال می‌کنند؛ همان‌طور که مردم ایران با قیام و انقلاب خود، جمهوری اسلامی را برپا کردند و به قانون اساسی رأی دادند^۴ (با شرکت دائمی در انتخابات مجلس خبرگان رهبری، مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری و شوراهای شهر و روستا، هم در امور کشور دخالت می‌کنند و هم پایبندی خود را به اصل نظام اسلامی و قانون اساسی نشان می‌دهند)^۴

۱- هم‌اکنون حدود ۱۹۳ کشور در سازمان ملل متحد، عضو هستند که حکومت‌هایی با نام‌های گوناگون دارند؛ مثلاً انگلستان، بلژیک، دانمارک، اردن، اسپانیا و بحرین، نوع حکومتشان پادشاهی است. برخی مانند الجزایر، اندونزی، ایتالیا، ترکیه و روسیه، حکومت جمهوری دارند. بعضی هم مانند آمریکا، اتریش و آلمان، به صورت جمهوری فدرال اداره می‌شوند. برخی مانند چین، جمهوری تک‌حزبی دارند. بعضی حکومت‌ها نیز نام خود را سلطنت اسلامی گذاشته‌اند؛ یعنی هم خود را اسلامی می‌دانند و در عین حال، سلطنت به صورت ارثی از یک فرد به فرد دیگر در یک خانواده منتقل می‌شود، گرچه آن شخص هیچ‌یک از ویژگی‌های رهبری اسلامی را نداشته باشد. انواع دیگری از حکومت‌ها نیز وجود دارد که جای ذکر همه آنها نیست.

۲- مصاحبه استاد مطهری در ۱۳۵۸ به مناسبت روز ۱۲ فروردین که مردم در نظرخواهی درباره جمهوری اسلامی شرکت کردند.

۳- رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌فرماید: «بعد از این دوران [عصر امام معصوم]، آنجایی که یک شخص معینی به عنوان حاکم از طرف خدای متعال معین نشده است، در اینجا حاکم دارای دو رکن و پایه است: رکن اول، آمیخته بودن و آراسته بودن با ملاک‌ها و صفاتی که اسلام برای حاکم اسلامی معین کرده است. رکن دوم، قبول مردم و پذیرش مردم است. اگر مردم، آن حاکمی را - آن شخص را که دارای ملاک‌های حکومت است - نشناختند و او را به حکومت نپذیرفتند، او حاکم نیست. اگر دو نفر که هر دو دارای این ملاک‌ها هستند، یکی از نظر مردم شناخته و پذیرفته شد، او حاکم است. پس قبول و پذیرش مردم شرط در حاکمیت است» (مبانی حکومت اسلامی، ص ۱۷۰ تا ۱۷۶؛ کلام فلسفی، حسن قدردان ملکی، ص ۲۸۵؛ مردم سالاری دینی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، مهدی سعیدی، مرکز اسناد انقلاب اسلامی).

۴- قانون اساسی کشورها، مهم‌ترین قانون یک کشور و عامل وحدت و اتحاد آنهاست. از همین رو، به سادگی دستخوش تغییر و دگرگونی نمی‌شود. اما از آنجا که یک قانون بشری است، باید راه اصلاح و تغییر در آن پیش‌بینی شود. قانون اساسی کشور ما نیز این راه را پیش‌بینی کرده است. بنابراین، اگر پس از سالیانی، نمایندگان و خبرگان مردم تشخیص دهند که این قانون اساسی باید مورد بازنگری قرار گیرد، راه بازنگری در خود قانون اساسی آمده است. حضور مردم در انتخابات مختلفی که قانون اساسی مشخص کرده است، خود یکی از دلایل پایبندی مردم هر کشور به قانون اساسی کشورشان است.

۴. از جمله اموری که مردم به وسیله ی آن در امور کشور دخالت کرده و پایبندی خود را به اصل

نظام اسلامی و قانون اساسی نشان می‌دهند چهار مورد را ذکر کنید؟

۵. تفاوت اساسی جمهوری اسلامی با دیگر جمهوری ها در چه چیزی است؟ یک مثال بنویسید؟

۶. هدف جمهوری ها و دموکراسی های رایج در جهان به خصوص در کشورهای غربی را بنویسید؟

۷. مبتکر جمهوری ها و دموکراسی های رایج در جهان کدام کشورها هستند؟ پاسخ: کشورهای غربی

تفاوت حکومت مردم سالار دینی با حکومت های غربی

البته، جمهوری اسلامی با دیگر جمهوری ها یک تفاوت اساسی دارد^۵ (آن تفاوت، این است که جمهوری اسلامی بر اساس قوانین اسلام تشکیل می شود و قانونگذاران وظیفه دارند بر محور دستورات الهی قانون تنظیم کنند و مسئولان باید در این چارچوب، جامعه را اداره نمایند. به طور مثال، یکی از مهم ترین دستورات خداوند، برنامه ریزی برای سعادت اخروی و کمال معنوی است. حکومت اسلامی، علاوه بر تلاش برای رفاه و آسایش عمومی، باید جامعه را به گونه ای اداره کند که توجه مردم به کمال حقیقی و سعادت ابدی در آخرت بیشتر شود و زمینه های فساد و بی توجهی به آخرت کاهش یابد.)^۵ اما جمهوری ها و دموکراسی های رایج در جهان، به خصوص در کشورهای غربی، که مبتکر این قبیل دموکراسی ها هستند،^۶ (هدف خود را بیشتر بر آوردن تمایلات و خواسته های دنیوی مردم قرار داده اند و نسبت به ارزش های الهی کم توجه یا بی توجه اند.)^۶

^۸ (اصولاً هر حکومتی در هر جامعه ای بر پایه یک بینش خاص که توسط رهبران فکری آن جامعه تبلیغ می شود، به وجود می آید. به همین جهت، جمهوری های مختلفی مانند جمهوری لیبرال، جمهوری سوسیالیستی و جمهوری دمکراتیک در جهان وجود دارد.)^۸ از آنجا که بینش و تفکر عموم مردم کشور ما، اسلامی است، به طور طبیعی جمهوری کشور ما «اسلامی» شده است.)^۹

^{۱۰} (یکی دیگر از وظایف حکومت اسلامی برقراری عدالت اجتماعی و تلاش برای آسایش و رفاه مردم است تا فاصله طبقاتی کمتری پدید آید؛ اما دموکراسی هایی که بر پایه نظام سرمایه داری شکل گرفته اند، به این اصل توجه ندارند و همین امر سبب شده است که نیمی از ثروت دنیا در دست گروه محدودی از ثروتمندان باشد.)^{۱۰}

بیشتر بدانیم

مردم سالاری دینی از اصطلاحاتی است که در سال های اخیر، رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله خامنه ای، برای تبیین حکومت اسلامی مورد استفاده قرار داده و در مناسبت های مختلف، به توضیح درباره آن پرداخته اند. به قسمت هایی از این توضیحات توجه کنید:

«... این مردم سالاری به ریشه های دموکراسی غربی، مطلقاً ارتباط ندارد؛ این یک چیز دیگر

۱- متأسفانه اکثر حکومت هایی که امروزه به نام حکومت های دمکراتیک شهرت دارند، حکومت اقلیت ثروتمندان و سرمایه داران بر اکثریت مردم است؛ برای مثال، دو حزب جمهوری خواه و دمکرات در آمریکا در اختیار دو بخش از ثروتمندترین سرمایه داران آمریکایی است که عظیم ترین رسانه های تبلیغاتی را در اختیار دارند. همین حکومت، مستبدترین کشورهای پادشاهی را که کمترین انتخابات عمومی را برگزار می کنند، حمایت می کند؛ اما با کشور ما که در چند دهه گذشته بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به طور متوسط، هر ساله یک انتخابات برگزار کرده و میزان مشارکت مردم آن از کشور آمریکا هم بیشتر بوده، دشمنی می ورزد. برای کسب اطلاعات بیشتر در این مورد به کتاب «نظم های کهنه و نوین جهانی» اثر نوام چامسکی از انتشارات اطلاعات مراجعه کنید.

۸. علت به وجود آمدن جمهوری های مختلفی مانند لیبرال و جمهوری های سوسیالیستی در جهان چه چیزی است؟

۱۸۲

۹. چرا حکومت کشور ما اسلامی شده است؟

۱۰. چه چیزی باعث شده نیمی از ثروت جهان در دست گروه محدودی از ثروتمندان باشد؟

است؛ یعنی این طور نیست که ما دمکراسی را از غرب بگیریم و به دین سنجاق کنیم تا بتوانیم یک مجموعه کامل داشته باشیم؛ نه، خود این مردم سالاری هم متعلق به دین است... مردم سالاری عبارت است از اینکه تشکیل نظام به وسیله اراده و رأی مردم صورت بگیرد؛ یعنی مردم نظام را انتخاب می کنند، دولت را انتخاب می کنند، نمایندگان را انتخاب می کنند، مسئولان اصلی را به واسطه یا بی واسطه انتخاب می کنند. این، همان چیزی است که غرب ادّعی آن را می کند و این فقط ادّعاست.^۱

وظایف رهبر

ولی فقیه به عنوان نایب و جانشین رسول خدا ﷺ و امامان علیهم السلام، وظیفه رهبری جامعه را برعهده می گیرد و می کوشد تا با پیروی از آن بزرگواران و سرمشق قرار دادن آنها، جامعه را اداره کند. البته به این نکته باید توجه کنیم که در اسلام رهبری و حکومت، یک مسئولیت سنگین است، نه یک ابزار برای رسیدن به امکانات و امیال و لذت های دنیوی. به همین جهت ولی فقیه می کوشد رسول خدا ﷺ را و امامان معصوم علیهم السلام را سرمشق قرار دهد و با داشتن یک زندگی ساده و معمولی، پیوندی قلبی و عاطفی با مردم برقرار کند.

◀ محبت خداوند علت مهربانی و نرم خویی پیامبر (ص) است.
 ◀ مخاطب تمام آیه: پیامبر (ص)

◀ نتیجه تندخویی و سخت دل بودن: فاصله گرفتن مردم و تنها ماندن

تدبر در قرآن

یکی از آیاتی که مسئولیت های رهبری پیامبر اکرم ﷺ را بیان می کند، آیه ۱۵۹ سوره آل عمران است. خداوند در این آیه می فرماید:

به مهر الهی با آنان نرم شدی؛

اگر تندخو و سخت دل بودی،

از گرد تو پراکنده می شدند،

پس از آنان درگذر،

و برای آنان، آموزش طلب کن،

و در این کار با آنان مشورت کن،

و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل نما

که خدا توکل کنندگان را دوست دارد.

فَمَا رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ لَئِن لَّمْ

وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ

لَأَنْقَضُوا مِنْ حَوْلِكَ

۱ قَاعَفُ عَنْهُمْ

۲ وَ اسْتَغْفِرُ لَهُمْ

۳ وَ شَاوِرُهُمْ فِي الْأَمْرِ

۴ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

وظایف رهبر
جامعه اسلامی

۱- در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹/۹/۱۲.

۱۱. وظایف رهبر جامعه اسلامی (ولی فقیه) را از منظر آیات قرآن و روایات سیره معصومین (ع) را نام ببرید؟

۱۲. اداره ی یک جامعه به سوی پیشرفت و عدالت و تعالی چگونه میسر و امکان پذیر است؟

تقوا داشتن بیانگر ساده زیستی از وظایف رهبر **بیانگر حفظ استقلال جامعه و جلوگیری از نفوذ بیگانگان**

در آیه اول سوره احزاب نیز مسئولیت های دیگری برای پیامبر ﷺ تعیین می کند :

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

ای پیامبر، از خدا پروا کن و از کافران و منافقان اطاعت مکن که خداوند، دانای حکیم است.

در آیات بالا تأمل کنید و ببینید چه مسئولیت هایی برای پیامبر اکرم ﷺ تعیین کرده است :

۱- از مسلمانان در گذرد (فاعف عنهم) ۲- برای آنان آموزش بخواهد (و استغفرلهم)

۳- با مسلمانان مشورت کنند (و شاورهم فی الامر) ۴- بر خدا توکل کند (فاذا عزمتم فتوکل علی الله)

۵- از خداوند پروا کند (اتق الله) ۶- از کافران و منافقین اطاعت نکند (لا تطع الکافرین و المنافقین)

برخی از وظایف رهبر جامعه اسلامی که از قرآن کریم، روایات و سیره معصومین بزرگوار ﷺ به دست می آید، عبارت اند از :

۱- **تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی در جامعه** رهبر جامعه اسلامی علاوه بر

اینکه سعی می کند تمام اقداماتش بر اساس اصول اسلامی باشد از جمله عمل بر اساس مساوات و نگاه برابر به آحاد جامعه داشته باشد، می کوشد جامعه مطابق با دستورات دین اداره شود و مردم از مسیر قوانین الهی خارج نشوند. انجام این مسئولیت، گرچه ممکن است سبب نارضایتی برخی شود، اما چون نتیجه اش رستگاری مردم است، باید با قاطعیت پیگیری گردد.

۲- **حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان** کشورهای بیگانه، به خصوص

قدرت های بزرگ، همواره در صدد سلطه بر کشورهای دیگرند و از روش های مختلف برای رسیدن به این هدف استفاده می کنند. یکی از روش های آنان فشار اقتصادی و روانی است. رهبر با دعوت مردم به استقامت و پایداری و بستن راه های سلطه، تلاش می کند عزت و استقلال کشور از دست نرود.

۳- **تصمیم گیری بر اساس مشورت**: از آنجا که اداره یک جامعه و رهبری آن به سوی پیشرفت و

عدالت و تعالی، (با بهره گرفتن از اندیشه های اندیشمندان و متخصصان میسر است، رهبر باید با مشورت با نخبگان تصمیم های لازم را بگیرد). امروزه در جامعه ما، علاوه بر اشخاص، نهادهای مختلفی هستند که به صورت پیوسته به رهبری مشورت می دهند، مانند مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس شورای اسلامی، شورای عالی امنیت ملی، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم و شورای عالی حوزه های علمیه.

۴- **ساده زیستی** رهبر به دنبال توسعه مال و ثروت و تشکیل یک زندگی اشرافی و تجملاتی حتی

از طریق مشروع نیست گرچه امروزه زندگی اشرافی رؤسای جمهور و پادشاهان، از قبیل داشتن

۱۴. بدون حضور چه کسانی حکومت اسلامی دستاوردی نخواهد داشت؟ مردم

۱۵. در نظام و حکومت اسلامی پایه و اساس پیشرفت کدام است؟ مشارکت و همراهی مردم

۱۶. در نظام اسلامی مسئولیت های مردم نسبت به رهبر کدام اند؟

خانه های گران قیمت، استفاده از بهترین سرویس ها و مبلمان در خانه، استراحت و تفریح در زیباترین سواحل و جزایر دنیا، داشتن ده ها اتومبیل شیک، برگزاری مهمانی های پرهزینه و شرکت در مجالس لهو، با هزینه شخصی یا با استفاده از اموال عمومی، یک امر عادی است، اما رهبر با الگو قراردادن **اولیای دین** همواره یک زندگی ساده را دنبال می کند.^۱

مردم و رهبری

همان طور که بیان شد، رهبر جامعه اسلامی، رهبری کسانی را بر عهده دارد که می خواهند در سایه قوانین اسلام به رستگاری برسند.

در چنین جامعه ای، همان طور که مسئولیت رهبری با سایر رهبران متفاوت است، مردم نیز نگاهی متفاوت به رهبری دارند؛ رهبر برای آنان پیشوایی است که با قدم گذاشتن در مسیر کمال و عدالت، سایر مردم را به پیمودن راه فرا می خواند. مردم نیز تلاش می کنند با همت و پشتکار خود وی را همراهی کنند و قافله سالار را در همه عرصه ها و به خصوص در آنجا که سختی ها بروز می کنند، تنها نگذارند. تاریخ زندگی انبیا و امامان و تجربه انقلاب اسلامی نشان می دهد که همواره مستکبران و زورگویان جهان با حکومتی که بخواهد مستقل باشد و مطابق با خواسته های آنان عمل نکند، مقابله می کنند تا بالاخره آن را از پا در آورند.

در حقیقت، در نظام و حکومت اسلامی، مشارکت و همراهی مردم پایه و اساس پیشرفت است و بدون حضور و مشارکت آنان، حکومت اسلامی دستاوردی نخواهد داشت.

با توجه به نکات فوق، مردم نیز مسئولیت هایی نسبت به رهبر دارند که برخی از آنها عبارت اند از:

۱۶ (۱- وحدت و همبستگی اجتماعی) همان طور که **تفرقه و پراکندگی** به سرعت یک حکومت را از

پای درمی آورد و سلطه گران را بر کشور مسلط می کند، همبستگی اجتماعی، کشور را قوی می کند و به رهبری امکان می دهد که برنامه های اسلامی را به اجرا درآورد.^۲

۱۶ (۲- استقامت و پایداری در برابر مشکلات) هر کشوری در مسیر رسیدن به استقلال و کمال با مشکلات بزرگ و کوچکی روبه رو می شود؛ همان گونه که کشور ما از ابتدای انقلاب اسلامی مورد تهاجم دشمنان قرار گرفت. پس مردم باید با استقامت خود، فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و

۱- به عنوان مثال در سال ۲۰۱۱، مراسم ازدواج نوه ملکه انگلیس با هزینه ای حدود ۲۰ میلیون پوند برگزار شد و این کشور به مدت چهار روز جهت هرچه باشکوه تر شدن این مراسم، تعطیل شد. هزینه این ازدواج، از جیب مالیات دهندگان این کشور، تأمین شد.

همچنین در سفر ترامپ، رئیس جمهور آمریکا به عربستان، این کشور هدایایی مانند کشتی تفریحی به ارزش ۸۰۰ میلیون دلار، شمشیر طلای ۲۵ کیلوگرمی به ارزش ۲۰۰ میلیون دلار، و ... به ترامپ هدیه کرد.

۲- سوره آل عمران، آیه ۱۰۳؛ سوره انفال، آیه ۴۶.

۱۹. برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر اطلاع از کدام شرایط برای مردم ضروری است؟

۲۰. یک معیار برای درستی یا نادرستی عملکرد ما در برابر دشمنان را بنویسید؟

۲۱. منظور از مشارکت نظارت همگانی چیست؟

خارجی را برای رهبر فراهم کنند.^۱

۱۶ (۳- افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی) برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا،^{۱۹} اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان،^{۱۹} ضروری است. ما باید بتوانیم به گونه‌ای عمل کنیم که بیشترین ضربه را به مستکبران و نقشه‌های تفرقه‌افکنانه آنان بزنیم و خود کمترین آسیب را ببینیم.^{۲۰} ناراحتی دشمنان از عمل ما یا خوشحالی و شادی آنان^{۲۱} از رفتار ما، می‌تواند یکی از معیارهای درستی و نادرستی عملکرد ما باشد.

بیانگر مشارکت در نظارت همگانی

۱۶ (۴- مشارکت در نظارت همگانی) براساس فرمان خداوند، همه افراد جامعه اسلامی نسبت به یکدیگر مسئول‌اند و مانند سوارشدگان در یک کشتی‌اند. اگر گناهی در جامعه رواج پیدا کند، فقط گناهکاران عذاب نمی‌شوند؛ بلکه همه کسانی که در برابر انجام گناه در جامعه سکوت کرده‌اند نیز باید پاسخگو باشند. بنابراین،^{۲۱} همه ما باید ناظر بر فعالیت‌های اجتماعی باشیم و در صورت مشاهده گناه توسط هر کس، وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را با روش درست انجام دهیم. این مشارکت سبب می‌شود که رهبر، همه افراد جامعه را پشتیبان خود بداند و هدایت جامعه به سمت انجام وظایف اسلامی برای رهبر آسان‌تر شود.^{۲۱}

۱۶ (۵- اولویت دادن به اهداف اجتماعی) (در برخی موارد که اهداف و آرمان‌های اجتماعی در برابر منافع فردی قرار می‌گیرند، باید بتوانیم از منافع فردی خود بگذریم و برای اهداف اجتماعی تلاش کنیم؛ مثلاً خرید کالای ایرانی سبب می‌شود که کارخانه‌های داخلی به تولید خود ادامه دهند و مانع بیکاری صدها هزار کارگر شوند. این عمل به‌طور غیرمستقیم سبب کاهش بیکاری شده و کمک خوبی به حکومت و رهبری است که بتوانند در اداره جامعه موفق‌تر باشند).^{۲۳}

بیشتر بدانیم

مدافعان حرم

با نگاهی به تاریخ اسلام و وقایع دوران انقلاب اسلامی و پس از آن، درمی‌یابیم که مشارکت مردم و حمایت از رهبر، به‌خصوص در مواردی که از منافع فردی خود گذشته‌اند، منافع بزرگی را برای اسلام و کشور به ارمغان آورده‌اند. یکی از این موارد، مجاهدانی هستند که امروزه به نام «مدافعان حرم» مشهور شده‌اند. اگر نگاهی به وضعیت کشورهای اسلامی در یک دهه اخیر بکنیم، می‌بینیم که در یک نقشه طراحی شده توسط سازمان‌های اطلاعاتی کشورهای مستکبر،

۱- سوره هود، آیه ۱۱۲.

۲- بیشتر نکاتی که در این پنج بند آمده، از عهدنامه امیرالمؤمنین علیه السلام به مالک اشتر و خطبه‌های ۳۴ و ۱۰۷ نهج البلاغه استخراج شده است.

۲۲. "تشبیه مردم یک جامعه به سوارشدگان در یک کشتی" و "مسئول بودن افراد جامعه نسبت به

۱۸۶

همدیگر" به کدام وظیفه مردم نسبت به رهبری اشاره دارد؟ مشارکت در نظارت همگانی

۲۳. اولویت دادن به اهداف اجتماعی که از مسئولیت‌های مردم نسبت به رهبر است را توضیح دهید. مثالی بنویسید.

تمام جهان اسلام در دو قاره آسیا و آفریقا عرصه تاخت و تاز تروریست‌ها شدند. شاید آن روزی که گروه تروریستی داعش فعالیت خود را در عراق و سوریه آغاز کرد، به جز حامیان و به‌وجودآوردندگان آن^۱، کسی گمان نمی‌کرد که این گروه کم‌تعداد بتواند با این سرعت رشد پیدا کند و جغرافیای وسیعی از سرزمین‌های مسلمانان را تصرف نماید و جنایات هولناکی در عراق و سوریه و برخی کشورهای دیگر انجام دهد.

آنان فقط در یک مورد از جنایات خود، در یک روز ۱۷۰۰ دانشجوی نظامی غیر مسلح عراقی را که در پادگان آموزشی اسپایکر عراق به اسارت گرفته بودند، تیر خلاص زدند و یا در رودخانه غرق کردند و فیلم جنایت خود را با افتخار به تمام دنیا نشان دادند. ویران کردن قبور پیامبران و آثار تاریخی، نابودی کارخانه‌ها و زیرساخت‌ها، غارت ثروت ملت‌ها از نفت تا موزه‌ها و ذخایر بانکی و فروش آنها با نازل‌ترین قیمت به دلان آمریکایی و اروپایی و گرفتن اسلحه به جای آن و از بین بردن منابع حیاتی کشورهای عراق و سوریه از دیگر جنایات آنها بود.^۲

اما بزرگ‌ترین جنایت آنها بدبین کردن ملت‌ها نسبت به دین اسلام بود؛ چرا که آنان تمام این اموال را به صورت هدفمند و برنامه‌ریزی شده با نام اسلام و زیر پرچم لاله آل‌الله انجام دادند و همانان که در سازمان‌های جاسوسی خود این‌گونه گروه‌ها را شکل می‌دادند، در رسانه‌های خود جنایات‌های آنها را به نام یک گروه اسلامی پخش کردند و مردم ناآگاه ملت‌ها را نسبت به اسلام بدبین نمودند.

اگر این داعشیان سیطره بیشتری پیدا می‌کردند و به مقصد نهایی خود یعنی ایران که ده‌ها بار آن را اعلام کرده بودند، می‌رسیدند، خدا می‌داند که چه بر سر ایران ما و دیگر ملت‌های اسلامی می‌آوردند. اما فرزندان رشید و شجاع ایران، عراق، سوریه، لبنان، افغانستان و برخی دیگر از جوانان به فرماندهی شجاعانه سردار سرفرازمان حاج قاسم سلیمانی، در نبردی سخت و دلاورانه این گروه تروریستی خطرناک را قلع و قمع کردند.

۱- ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا در سال ۲۰۱۶ به صراحت گفت که داعش توسط آمریکا و با حمایت او با ما به وجود آمد.

www.nytimes.com/2016/08/11/us/politics/tramp-rally.html

۲- سردار شهید قاسم سلیمانی، گوشه‌ای از این جنایات‌ها را این‌گونه توصیف می‌کند: در این حادثه، جنایات بسیار دردناکی که غیرقابل نمایش است رخ داد؛ از جمله: ... به اسارت گرفتن دختران و زن‌های بی‌گناه و تجاوز به آنان، سوزاندن زنده‌زنده افراد و ذبح دسته‌جمعی صدها جوان. مردم مسلمان این کشورها متحیر از این طوفان مسموم، بخشی گرفتار خنجرهای برنده جنایتکاران تکفیری گردیدند و میلیون‌ها نفر دیگر خانه و کاشانه خود را رها کرده و آواره شهرها و کشورهای دیگر شدند. در این فتنه سیاه، هزاران مسجد و مراکز مقدس مسلمانان تخریب و یا ویران گردید و بعضاً مسجد را به همراه امام جماعت و نمازگزاران آن با هم منفجر نمودند. (بخشی از نامه سردار سلیمانی خطاب به رهبر معظم انقلاب اسلامی)

۲۴. در نظام اسلامی کارگزاران چه کسانی هستند و وظیفه آن‌ها چیست؟

۲۵. عهدنامه‌ی مالک اشتر از کیست؟ در آن چه چیزی بیان شده است؟

پاسخ: از امام علی (ع) - مسئولیت کارگزاران را بیان کرده است.

از این رو، درود می‌فرستیم به روح شهدای مدافع حرم و حریم امنیت کشورمان و سردار شجاع آنان که هزاران کیلومتر دورتر از مرزها دلاورانه جنگیدند و نه تنها پای جنایتکاران پلید را از کشورمان کوتاه کردند بلکه با نابودی حکومت داعش شرّ آنان را از همه کشورهای اسلامی و حتی کشورهای اروپایی دور کردند. به برکت خون این شهیدان، مردان و زنان و دختران سرزمینمان همچنان سربلند و آزاد زندگی می‌کنند و کشورمان به عنوان یک کشور قدرتمند که نه تنها از حق خود بلکه از حریم آزادی و انسانیت در سراسر جهان دفاع می‌کند، شناخته می‌شود.

وظیفه کارگزاران

۲۴) کارگزاران، همان مدیران و مسئولان جامعه‌اند که امروزه امور سه قوه مقننه، مجریه و قضائیه را برعهده دارند؛ در واقع، کارگزاران یاران و کمک‌کنندگان به رهبرند و خادمان ملت) اگر کارگزاران جامعه، وظیفه خود را به درستی بشناسند و هم به درستی اجرا کنند، اعتماد مردم به حکومت، روز به روز افزایش می‌یابد. همچنین عملکرد غلط کارگزاران، سبب افزایش و انباشته شدن مشکلات و ناکارآمدی حکومت خواهد شد. از این رو، امیرالمؤمنین علی (ع) در زمان حکومت خود، وقتی که مالک اشتر نخعی را والی و استاندار سرزمین مصر کرد، دستورالعملی برای او نوشت و به دست خودش داد تا براساس آن، مصر را مدیریت کند.^۱

امیرالمؤمنین علی (ع) در این نوشته که به «عهدنامه مالک اشتر»^۲ مشهور است، چنان حکیمانه و عالمانه مسئولیت کارگزاران را بیان کرده که هرکس، آن را مطالعه کند، به عظمت فکر و درایت آن حضرت در کشورداری پی می‌برد. ایشان، در این نامه، وقتی وظیفه‌ای را بیان می‌کند، علت آن را هم برای مالک توضیح می‌دهد. با مطالعه

این عهدنامه می‌توانیم با وظایف کارگزاران حکومت اسلامی آشنا شویم. البته کارگزاران و مسئولان

حکومت در زمان امیرالمؤمنین علی (ع)، همه مانند مالک نبودند، افراد متوسط و گاه اشتباه‌کارانی هم

بودند که امیرالمؤمنین علی (ع) از کارهای آنان ناراضی بود.

۱- گرچه مالک به مصر نرسید و به دست یکی از جاسوسان معاویه به وسیله زهر مسموم و شهید شد، اما این نامه در تاریخ ماند.

۲- نهج البلاغه، نامه ۵۳.

۲۶. امام علی (ع) چه کسی را به عنوان والی و استاندار مصر انتخاب کرد؟ مالک اشتر نخعی

۱۸۸

۲۷. امام علی (ع) برای کدام والی و استاندارش، عهد نامه و دستورالعملی ای نوشت که مصر را برای براساس آن

اداره کند؟ مالک اشتر نخعی

بخش‌هایی از عهدنامه مالک اشتر را که در اینجا آمده است، مطالعه کنید. سپس در جدولی که تنظیم شده است، در یک ستون، مسئولیت‌ها و در ستون دیگر، علت آنها نوشته شود.

- ۱- ^{وظیفه} دل خویش را نسبت به مردم، مهربان کن و با همه، دوست و مهربان باش؛ ^{علت} چرا که مردم دو دسته‌اند؛ دسته‌ای برادر دینی تو و دسته‌ای دیگر در آفرینش همانند تو هستند.
- ۲- ^{وظیفه} در به دست آوردن رضایت عموم مردم سعی و تلاش کن نه در جلب رضایت خواص؛ ^{علت} که با وجود رضایت عمومی، خشم خواص به تو آسیبی نمی‌رساند و با خشم عموم مردم، رضایت خواص سودی نمی‌بخشد.
- ۳- ^{وظیفه} کسانی را که از دیگران عیب‌جویی می‌کنند، از خود دور کن؛ ^{علت} زیرا در نهایت مردم عیب‌هایی دارند و مدیر جامعه باید بیش از همه در پنهان کردن آنها بکوشد.
- ۴- ^{وظیفه} در قبول و تصدیق سخن چین شتاب مکن؛ ^{علت} زیرا سخن چین در لباس نصیحت ظاهر می‌شود، اما خیانتکار است.
- ۵- ^{وظیفه} با ترسو مشورت نکن ^{علت} که در انجام دادن کارها، روحیه تو را سست می‌کند.
- ۶- ^{وظیفه} هرگز نیکوکار و بدکار در نظرت یکسان نباشند؛ ^{علت} زیرا در این صورت، نیکوکاران به کار خیر، بی‌رغبت و بدکاران به کار بد، تشویق می‌شوند.
- ۷- ^{وظیفه} عده‌ای از افراد مورد اطمینان را انتخاب کن تا درباره وضع طبقات محروم تحقیق کنند و به تو گزارش دهند. سپس برای رفع مشکلات آنها عمل کن ...، ^{علت} زیرا این گروه بیش از دیگران به عدالت نیاز مندند.
- ۸- ^{وظیفه} اگر با دشمن پیمان بستنی از پیمان‌شکنی دشمن غافل نباش، ^{علت} که دشمن گاهی از این راه تو را غافل‌گیر می‌کند.

شماره	وظیفه کارگزار	علت پیشنهاد آن وظیفه
۱		
۲		
۳		
۴		

۲۸. یک ضرورت اساسی در اجرای احکام اسلامی کدام است؟ پاسخ: برقراری حکومت اسلامی

۲۹. وجود حکومت اسلامی در عصر غیبت چه فوایدی دارد؟

۳۰. یکی از مصداق های دقیق انتظار فرج کدام است؟ پاسخ: ولایت و حکومت اسلامی

۵
۶
۷
۸

آمادگی برای حکومت جهانی امام عصر علیه السلام

برقراری حکومت اسلامی، علاوه بر اینکه یک ضرورت اساسی در اجرای احکام اسلامی است،
(به مؤمنان و منتظران امام مهدی علیه السلام فرصت می دهد که در حدّ توان، آنچه را برای ظهور لازم است فراهم سازند.)^{۲۹}

در جهان امروز، مستکبران با استفاده از قدرت و امکانات خود به دنبال سرکوب اندیشه مهدویت و اصل و اساس دینداری اند و عدالت خواهان را سرکوب می کنند و با تبلیغات فراوان و فرهنگ سازی، اصل امامت و عقیده به ظهور امام عصر علیه السلام را زیر سؤال می برند تا آینده جهان را مطابق خواسته های خود شکل دهند. در این شرایط^{۲۹} وجود حکومت اسلامی که آرمان خود را آمادگی برای ظهور قرار داده، امکان مقابله با توطئه ها و تهاجم ها را فراهم می کند و امکاناتی در اختیار معتقدان و پیروان امام عصر علیه السلام قرار می دهد که می توانند آرمان مهدویت را در جهان گسترش دهند.^{۲۹}

استفاده از رسانه های تبلیغاتی، مانند رادیو و تلویزیون، گسترش حوزه های علمیه و تربیت استادان و دانشمندان، توسعه برنامه های آموزشی و پژوهشی مدارس و دانشگاه ها، مقابله با تبلیغات دشمنان و افشای توطئه های آنان، تشکیل پایگاه و مرکزی برای طرفداران مهدویت در سراسر جهان برای مراجعه به این پایگاه و استفاده از امکانات لازم فرهنگی و علمی آن، از جمله این امکانات است که با تشکیل حکومت اسلامی در کشور ما میسر شده است.^۱

در حقیقت: **ولایت و حکومت اسلامی**؛ قلعه محکمی است که منتظران ظهور امام عصر علیه السلام با پشتوانه

آن، می توانند خود را برای ظهور آماده کنند؛ و این، یکی از مصداق های دقیق «انتظار فرج» است.

۱- «جامعة المصطفی العالمیة» یا «دانشگاه جهانی مصطفی»، دانشگاهی در قم است که در سال ۱۳۸۶ تأسیس شده است. دانشجویان این دانشگاه، جوانان معتقد به اسلام و تشیع اند که از سراسر نقاط جهان برای تحصیل معارف اسلام و دفاع از امامت و مهدویت به ایران سفر کرده اند. این دانشجویان، پس از پایان دوره تحصیل به کشور خود بازمی گردند و معارف اسلام و حقیقت مهدویت را به مردم می آموزند و در حد توان خود به گسترش فرهنگ دینی کمک می کنند تا مردم، دین و اعتقاد خود را از دست ندهند و برای ظهور امام عصر علیه السلام آماده باشند. این دانشگاه، یکی از صدها مکانی است که با تشکیل جمهوری اسلامی در ایران، فراهم آمده است.

پاسخ سوال ۱: در جمهوری اسلامی جامعه براساس دستورات الهی اداره می شود اما در دیگر جمهوری ها تنها برآورده شدن خواسته های مادی مردم ملاک است. - در حکومت اسلامی اصل بر کاهش فاصله طبقاتی میان مردم است در حالی که در دیگر جمهوری ها ثروت در اختیار گروهی محدود است.

بیشتر بدانیم

امام خمینی علیه السلام، بنیانگذار جمهوری اسلامی، در یک سخنرانی درباره ضرورت تشکیل حکومت اسلامی برای کمک به آمادگی مردم و تعجیل در ظهور بیاناتی دارد که خلاصه آن چنین است:

«ما نمی توانیم دنیا را پر از عدل کنیم، این کار فقط توسط امام عصر علیه السلام صورت می گیرد؛ ما نمی توانیم از ظلم در سراسر جهان جلوگیری کنیم، گرچه هر مسلمانی وظیفه دارد با ظلم مبارزه کند؛ اما ما می توانیم در حدّ توان خود با ظلم مبارزه کنیم و شرایطی را فراهم کنیم که اسباب ظهور، بهتر فراهم شود و چون می توانیم چنین کاری را کنیم، باید حکومت اسلامی را تشکیل دهیم.»^۱

اندیشه و تحقیق

- ۱- تفاوت های اصلی جمهوری اسلامی با سایر حکومت های جمهوری را بیان کنید.
- ۲- هر کدام از کلمات زیر بیانگر کدام ویژگی از حکومت کشور ماست؟
«جمهوری» رای و دخالت مردم در حکومت نقش محوری دارد
«اسلامی» براساس قوانین اسلام عمل شود.

معرفی کتاب

منابع برای مطالعه بیشتر

فایل پی دی اف کتاب های معرفی شده در این بخش، در سایت گروه قرآن و معارف به آدرس <http://quran-dept.talif.sch.ir> در بخش «معرفی کتاب» موجود است.

نام کتاب	نویسنده	انتشارات	مخاطب
ولایت فقیه: ولایت فقاها و عدالت	عبدالله جوادی آملی	اسراء	معلم
ولایت فقیه (در بیان حضرت امام خمینی و رهبر معظم انقلاب و علمای اعلام) «سوالات و شبهات رایج»	تهیه و تنظیم: دفتر فرهنگی فخرالائمه <small>علیه السلام</small>	دفتر فرهنگی فخرالائمه <small>علیه السلام</small>	معلم
ولایت فقیه به زبان ساده	جوادی محدثی	بوستان کتاب	معلم/ دانش آموز

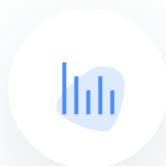
۱- صحیفه امام، ج ۲۱، صص ۱۴ تا ۱۷.

اپلیکیشن درسی همیار

برنامه رایگان درسی همیار

تمام پایه ها

جواب کتاب ، تدریس و نمونه سوال

همیشه رایگان

برنامه همیار کاملا رایگان میباشد